

Aighneacht

Scéim Teanga

Ombudsman do Leanáí

Feabhra 2020

INTREOIR

Cuireann Conradh na Gaeilge fáilte roimh an deis seo aighneacht a chur isteach maidir le dara Scéim Teanga Ombudsman do Leanaí faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla.

De réir mar a d'fhorbair córas na scéimeanna, tá comhlachtaí éagsúla ag leagan síos spriocanna éagsúla ina scéimeanna féin agus tá difríochtaí anois ann maidir leis na seirbhísí atá ar fáil trí mheán na Gaeilge ó chomhlachtaí éagsúla. Is é an deacracht a bhaineann leis seo ná nach mbíonn an pobal ar an eolas faoi na seirbhísí atá ar fáil trí mheán na Gaeilge, trí mheán an Bhéarla nó go dátheangach i gcónaí, agus cruthaítear fadhbanna agus daoine ag lorg seirbhísí dá réir. Tá moltaí san aighneacht seo, go háirithe 'An Tairiscint Ghníomhach' leis na fadhbanna seo a shárú.

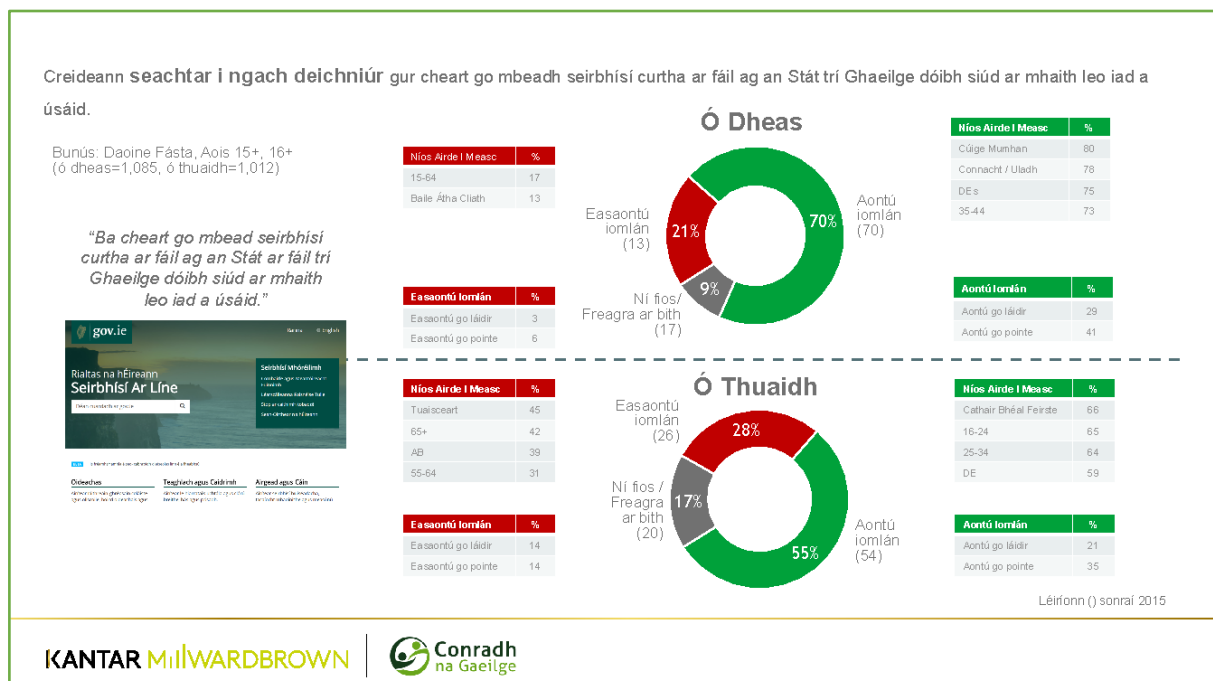
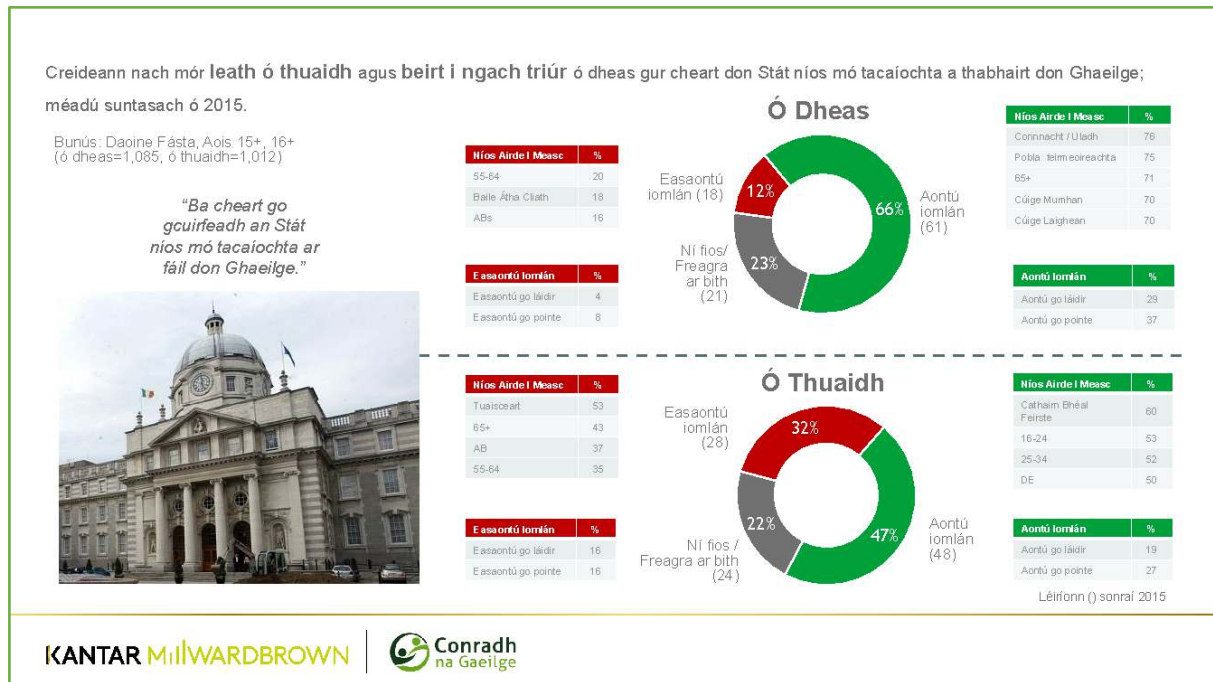
Is í an aidhm chomh maith atá ag na moltaí san aighneacht seo ná samplaí den dea-chleachtas is fearr ó thaobh soláthar seirbhísí trí mheán na Gaeilge i gcomhlachtaí poiblí a chur ar fáil in aon áit amháin, sa dóigh is go mbeidh comhlachtaí poiblí in ann na prionsabail seo a chur in oiriúint dá gcomhlachtaí féin. Tacóidh na moltaí seo le hoifig Ombudsman do Leanaí a gcuid dualgais i leith na teanga a chomhlíonadh ar an bhealach is éifeachtaí agus is cuimsithí agus is féidir.

Tá ról ríthábhachtach ag an Ombudsman i dtaobh seirbhísí a chur ar fáil trí Ghaeilge, go háirithe agus an eagraíocht ag plé le clann atá ag tógáil a pháistí trí Ghaeilge laistigh agus lasmuigh den Ghaeltacht.

DEARCTHAÍ AN PHOBAIL

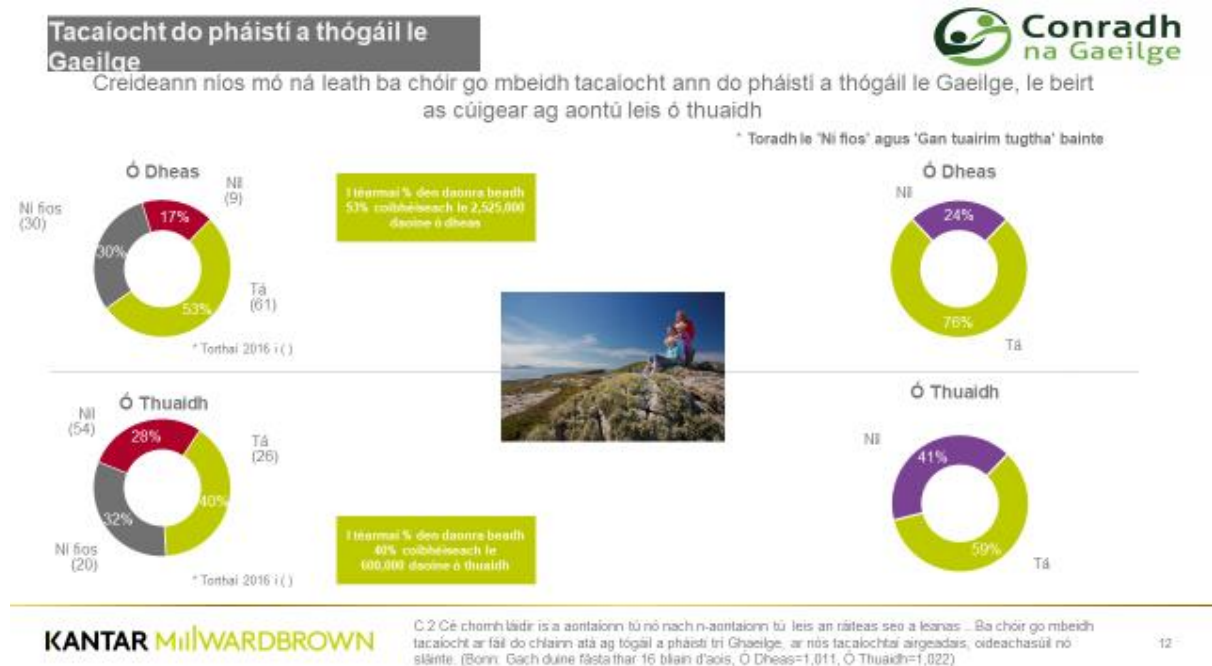
Ní amháin go bhfuil dualgais reachtúla ar chomhlachtaí poiblí seirbhísí a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge ach léiríonn taighde gur mhaith le daoine é seo a fheiceáil agus go gcreideann siad gur chóir go mbeadh seirbhísí ar fáil trí mheán na Gaeilge dóibh siúd ar mhaith leo iad a úsáid.

Léiríonn na staitisticí thíos¹ gur mhaith leis an phobal a fheiceáil go bhfuil comhlachtaí poiblí ag comhlíonadh a gcuid dualgas maidir le seirbhísí a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge.

¹ Foinse: Céard é an Scéal? Dearcthaí an Phobail i leith na Gaeilge 2018, Conradh na Gaeilge

Cuireadh ceist shuirbhé anuraidh faoi thacaíocht stáit ann do theaghlaigh ag tógáil a páistí trí Ghaeilge. Tá níos mó ná leath den phobal a cheapann ba chóir go mbeidh tacaíocht ann do theaghlaigh ag tógáil a chlann trí Ghaeilge.

MOLTAÍ DON SCÉIM TEANGA

TAIRISCINT GHNÍOMHACH

Comhthéacs: Mura bhfuil an pobal ar an eolas faoi na seirbhísí atá ar fáil ó chomhlacht poiblí trí mheán na Gaeilge ní féidir leo nó beidh drogall orthu éileamh a dhéanamh ar na seirbhísí seo. Cruthaíonn tairiscint ghníomhach cultúr maith don phobal ó thaobh na Gaeilge de mar gheall go bhfuil sé soiléir do dhaoine go bhfuil fáilte roimh labhairt na Gaeilge sa chomhlacht agus go mbeidh seirbhísí ar fáil trí mheán na Gaeilge más sin an rogha a dhéanfar. Ní leor go mbeadh seirbhísí bunúsacha amháin ar fáil trí mheán na Gaeilge mura bhfuil sé ar chomhchaidheán leis an tseirbhís atá ar fáil trí mheán an Bhéarla ón fhoinsé chéanna. Caithfear fáil ar na seirbhísí seo bheith ag pobal na Gaeilge gan aon choinníollacha, ama nó iarrachtaí breise óna dtaobhsa. Mar chuid den tairiscint ghníomhach, is gá cinntiú go bhfuil an Ghaeilge le feiceáil i gcomhlachtaí poiblí inti féin nó ar chomhchaidheán leis an Bhéarla. Cruthaíonn feiceálacht na Gaeilge atmaisféar compordach do dhaoine a gcuid Gaeilge a úsáid agus fios acu go bpléifear lena gcuid gnó mar is cuí.

- Ba chóir an chéad bheannacht agus an chéad chomhrá a dhéanamh le duine in oifig poiblí de chuid Ombudsman do Leanaí a bheith déanta trí Ghaeilge, leis an gcustaiméir a spreagadh le Gaeilge a úsáid agus le cur in iúl gur féidir gnó a dhéanamh leis an oifig chuí trí Ghaeilge.
- Ba chóir go mbeadh comharthaíocht i nGaeilge amháin nó go dátheangach curtha in airde laistigh agus lasmuigh d'fhoirgnimh de chuid oifigí Ombudsman do Leanaí.
- Ba chóir go mbeadh comhartha nó suaitheantas ag fostaí ar a ndéasc nó ar a n-éide atá in ann seirbhís a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge.
- Ba chóir go mbeadh foirmeacha nó foilseacháin eile ar fáil go dátheangach nó as Gaeilge amháin go huathoibríoch, le cinntiú nach gcaithfear leagan Gaeilge a lorg.
- Ba chóir go mbeadh aon seastán, bileog eolais, póstaer, srl. de chuid comhlacht poiblí dátheangach.
- I gcáipéisí dátheangacha, moltar leagan Gaeilge agus leagan Béarla den téacs a chur taobh le taobh le chéile, le cló den mhéid agus stíl chéanna in úsáid.
- Ag ócáidí poiblí, ba chóir go n-úsáidfear an Ghaeilge mar chuid den ócáid sin le linn fáiltiú, óráidí, nó cainteanna eile le freastal ar phobal na Gaeilge agus na Gaeltachta ba chóir go mbeadh na cainteanna as Gaeilge.

- Ba chóir urlabhraí a chur ar fáil gur féidir leis/léi agallamh a dhéanamh leis na meáin trí mheán na Gaeilge.
- Ba chóir go mbeadh aon fhógraíocht atá le déanamh ar son aon chomhlacht poiblí go dátheangach, bíodh sin ar líne, sna meáin traidisiúnta, ar theilifis nó raidió srl.

LÁITHREACTH AR LÍNE

Comhthéacs: Ar nós ‘An Tairiscint Ghníomhach’ a dhéanamh in áiteanna poiblí, is féidir léiriú trí láithreacht ar líne go bhfuil fáilte roimh úsáid na Gaeilge agus gur féidir seirbhísí trí mheán na Gaeilge a fháil ó Ombudsman do Leanaí. Mar gheall ar an ról suntasach atá ag seirbhísí ar líne agus ag suímh ghréasáin, is mór an difear agus an tábhacht a bhaineann leis an chuid seo den tairiscint ghníomhach.

- **Rogha Teanga:** Ba chóir go mbeadh rogha teanga ar fáil ar an chéad leathanach den suíomh gréasáin leis an rogha Gaeilge ar bharr nó roimh rogha Béarla leis seo an rogha Gaeilge a chur chun tosaigh. Ba chóir fosta go mbeidh an rogha seo ar fáil ar gach leathanach ar an suíomh le cuidiú le daoine malartú idir an leagan Gaeilge agus an leagan Béarla más maith leo é sin a dhéanamh. Tá na naisc sa suíomh Gaeilge ag dul go dtí an leathanach Béarla, tá gá le leanúnachas agus na naisc sin a dhíriú go dtí na leathanaigh Gaeilge.
- **Ábhar:** Ba chóir go mbeadh gach ábhar ar líne ar fáil as Gaeilge. Níor leor go mbeadh aon leathanach amháin i rannóg Ghaeilge ar an suíomh leis na cáipéisí atá aistrithe go Gaeilge ag an chomhlacht air. Ba chóir go mbeadh an Ghaeilge in úsáid fud fad an tsuímh agus gur féidir le daoine eispéireas iomlán a bheith acu ar an suíomh trí mheán na Gaeilge ar chomhchéim leo siúd a bhfuil Béarla amháin acu.
- **Foirmeacha ar líne:** Ba chóir go mbeadh fáil ar líne ar fhoirmeacha aistrithe trí mheán na Gaeilge san áit chéanna agus atá leagan Béarla ar fáil. Fosta, ba chóir cinntiú gur féidir le haon chóras ar líne glacadh le síntí fada le cinntiú gur féidir le daoine na foirmeacha seo a líonadh isteach mar is cuí.
- **Aistriúchán:** Ba chóir aistritheoirí gairmiúil a fhostú a dhéanfaidh an obair seo mar is ceart ón tús. Níor chóir brath ar seirbhís aistriúcháin uathoibríoch ar nós Google Translate. Níl siad cruinn agus níl seo fóirsteanach do dhaoine atá ar lorg eolais ó chomhlacht poiblí ar líne. Agus príomhábhar an tsuímh aistrithe, ní bhíonn cuid mhór aistriúchán eile le déanamh. Aon ábhar atá ar fáil don phobal tá gá a chinntiú go bhfuil sé ar fáil i nGaeilge chomh maith leis an mBéarla.
- **Ath-threorú:** Má athraíonn úsáideoir a rogha teanga, agus iad ar shuíomh Ombudsman do Leanaí, níor chóir go ndéanfar ath-threorú chuig leathanach baile an tsuímh nó chuig leathanach a phléann leis an Ghaeilge amháin. Ba chóir go mbeadh malartú teanga ceart ann ó theanga amháin go teanga eile.
- **Stíleanna agus Méideanna:** Ba chóir go mbeadh na stíleanna agus na méideanna céanna in úsáid don dá theanga a oiread agus is féidir. In amanna, is gá leasuithe a dhéanamh mar gheall ar mhéid focal nó fad frása i gcodanna áirithe den suíomh ach ba chóir go mbeadh feiceálacht an dá theanga chomh maith céanna maidir le leagan amach, inrochtaineacht srl.
- **Seoladh Fearainn:** Ba chóir go mbeadh leagan Gaeilge den ainm fearainn ar fáil. Is féidir le dhá ainm fearainn bheith cláraithe leis an suíomh céanna, ceann as Gaeilge as ceann as Béarla. Mar shampla is féidir www.ainmanchomhlachta.ie agus www.nameofcompany.ie bheith in úsáid don suíomh céanna.
- **Na meáin sóisialta:** Tá ardú suntasach tagtha ar mhinicíocht teagmhála trína meáin sóisialta le ranna agus comhlachtaí stáit le blianta beaga anuas agus ní mór freastal ar an éileamh seo agus cumarsáid a dhéanamh leis an phobal ar na hardáin seo. Ar nós suímh idirlín, ba chóir go mbeadh gach eolas atá le foilsiú ar na meáin sóisialta go dátheangach ar a laghad. Is féidir é seo a dhéanamh trí dhá theanga a chur isteach in aon phostáil amháin, nó trí dhá phostáil éagsúla a dhéanamh le ceann as Gaeilge agus an ceann eile as Béarla más gá. Tá rogha ann chomh maith le leathanach Facebook nó cuntas Twitter, Instagram, Snapchat, LinkedIn, nó eile breise a chruthú as Gaeilge. Fosta, ba chóir go mbeadh an pobal in ann cumarsáid a dhéanamh leis an chomhlacht poiblí trí mheán na Gaeilge agus a bheith ag dúil le freagra as Gaeilge ón fhoinsé chéanna.
- **Aipeanna:** Ba chóir go mbeadh gach aip a fhorbraíonn Ombudsman do Leanaí dátheangach ar a laghad nó as Gaeilge amháin.
- Cé go bhfuil formhór na suímh dátheangach, tá codanna den suímh a bhfuil i mBéarla amháin. Tá go leor de na híomhánna i mBéarla amháin. Is fiú na bearnaí sin den dátheangachas a cheartú sa suíomh.
- **Preasráitis:** Luadh sa scéim deireanach go mbeidh 10% de na preasráitis ar fáil go dátheangach. Tá gá tógáil ar sin agus ba chóir go mbeidh 20% mar sprioc anois de na preasráitis a bheith dátheangach.

- Is gá go mbeadh eolas faoi sheirbhísí reatha, faoi phleananna agus gach cineál eolais eile ar fáil go dátheangach.
- Ba chóir gach ábhar a chur ar fáil go dátheangach nó as Gaeilge amháin, ina n-áirítear: bileoga eolais, paimfléid, foirmeacha, tuarascálacha bliantúla, cuntais, comharthaí, fógraí poiblí agus gach eolas eile a chuirtear ar fáil. Ba chóir go mbeadh an t-eolas seo ar fáil go comhuaineach agus gan gá le haon obair bhreise a dhéanamh thar mar a bheadh i gceist chun teacht ar an eolas i mBéarla.
- Ba chóir go mbeidh an Ghaeilge agus an Béarla in aon cháipéis nó foirm dhátheangach taobh le taobh leis an teanga eile faoi aon chlúdach amháin (réiteoidh seo an fhadhb nach mbíonn foirmeacha Gaeilge ar fáil in oifigí stáit agus thabharfadh sé deis agus spreagadh don phobal ar fad foirmeacha a líonadh as Gaeilge más mian leo).

ACMHAINNÍ DAONNA

Comhthéacs: Le seirbhísí teanga a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge ar bhealach éifeachtach agus fóirsteanach d'obair na heagraíochta, is gá cúrsaí acmhainní daonna a chur san áireamh mar chuid de phleanáil teanga na heagraíochta.

- Ba chóir feachtais fheasachta agus seimineár eolais a chur ar fáil d'fhostaí maidir leis na dualgais atá ar chomhlachtaí poiblí maidir leis an Ghaeilge faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla agus cén fáth go bhfuil sé tábhachtach na dualgais seo a chomhlíonadh mar is cuí.
- Ba chóir eolas a chur ar fáil don phobal faoin fhoireann atá in ann seirbhís(i) a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge agus go n-eagrófaí córas cinnte chun teagmháil a dhéanamh leis na baill fhoirne sin agus chun a léiriú cén réimse seirbhíse atá siad in ann a chur ar fáil.
- Ba chóir go gcuirfear inniúlacht sa Ghaeilge san áireamh le linn próisis earcaíochta agus a aithint go mbeidh luach breise ann d'Ombudsman do Leanaí, i.e. beidh an duine le Gaeilge in ann an tseirbhís a chur ar fáil i nGaeilge agus i mBéarla. Ní amháin sin ach go gcaithfear a chinntiú go bhfuil inniúlacht sa Ghaeilge **riachtanach** do phoist áirithe ar nós fáilteoir, oifigeach Gaeilge, oifigeach preasa, máistir suíomh, aistritheoirí, ateangairí agus aon phost eile a cheapfar go bhfuil gá don Ghaeilge ina réimse oibre.
- Ba chóir go mbeadh deiseanna oiliúna ar fáil do bhaill fhoirne nach bhfuil in ann seirbhísí a chur ar fáil trí mheán na Gaeilge le tacú leo é seo a dhéanamh sa toadhcháil.
- Ba chóir go mbeadh an Ghaeilge feiceálach san áit oibre, le háiteanna atá príobháideach d'fhostaithe amháin san áireamh. Chuirfeadh seo le cultúr ina bhfuil fáilte roimh úsáid na Gaeilge dá mba rud é go bhfuil sí le feiceáil agus go spreagfar í a úsáid mar gheall air seo.
- Ba chóir go mbeadh an ceart céanna ag aon duine atá ag obair sa Státseirbhís lena gcuid oibre a dhéanamh leis an stát trí Ghaeilge, i. ardú céime, measúnú foirne, comhfhreagras inmheánach don fhoireann, srl.
- Ba chóir go mbeadh rogha Gaeilge ar fáil gan cheist ag gach leibhéal agus aonad / rannóg d'Ombudsman do Leanaí le cinntiú nach mbrisfear an 'slabhra cumarsáide' trí Ghaeilge leis an saoránach a lorgaíonn seirbhís as Gaeilge.
- Tá gá na poist a aithint atá gá le daoine le cumas líofa Gaeilge acu i labhairt, éisteacht, léamh agus scríobh na Gaeilge, m.sh. fáilteoir(príomhtheagmhálaí leis an bpobal), oifigeach Gaeilge, oifigeach preas, ateangairí, aistritheoirí, srl..
- Ba chóir caighdeán na Gaeilge ag na oibrithe i Ombudsman do Leanaí a bheith aitheanta tríd an bhfráma coiteann Eorpach, agus bheadh Conradh na Gaeilge ag moladh leibhéal B2 ar a laghad do na poist le Gaeilge.
- Beidh reachtaíocht Gaeilge nua ag teacht isteach sár i bhfad agus mar chuid de sin beidh ar 20% d'earcaithe nua a bheith inniúil sa Ghaeilge. Tá gá mar sin polasaí earcaíochta a chruthú chun cinntiú go bhfuil líon den fhoireann le Gaeilge ag fás go tapa.

Comhthéacs: Clúdaíonn an téarma comhfhreagras gach teagmháil idir an saoránach agus an comhlacht poiblí, litreacha, ríomhphoist, scairteanna gutháin, teachtaireachtaí ar na meáin shóisialta srl. Déanfar tuilleadh plé ar chodanna áirithe den chomhfhreagras thíos ach is iad seo a leanas na bunphrionsabail atá le cur i bhfeidhm maidir le gach cineál comhfhreagrais:

- Is gá a chinntiú má roghnaíonn saoránach an Ghaeilge a úsáid i gcomhfhreagras le hOmbudsman do Leanaí go n-úsáidfear Gaeilge leis/léi ón tús go dtí deireadh an chomhfhreagrais sin.
- Ba chóir nach mbeadh aon mhoill nó deacrachtaí acu siúd a dhéanann teagmháil le comhlacht poiblí trí mheán na Gaeilge mar gheall ar an rogha teanga. Ciallaíonn é seo nach mbeadh orthu fanacht tuilleadh ama le haghaidh freagra ar chomhfhreagras, nó go mbeadh moill ar a gcuid gnó mar gheall ar an rogha teanga a rinne siad. Dá mbeadh tuilleadh ama nó oibre de dhíth le gnó a dhéanamh le comhlacht poiblí trí mheán na Gaeilge, bainfear an rogha ó dhaoine i dtéarmaí praiticiúla mar gheall ar bhrú ama nó mar gheall nár mhaith le daoine deacrachtaí a chruthú.

RÍOMHPHOST

- Ba chóir go mbeadh síntí ríomhphoist corparáideach socruithe go dátheangach i gcónaí.
- Ba chóir go mbeadh aon teachtaireacht as-oifig nó freagra uathoibríoch eile scríofa go dátheangach.
- Ba chóir go mbeadh líne i síntí ríomhphoist ag daoine a bhfuil Gaeilge acu ag rá go bhfuil Gaeilge acu agus go gcuirtear fáilte roimh úsáid na Gaeilge leis an duine sin. Cé go bhfuil an ceart i gcónaí ag daoine comhfhreagras a dhéanamh trí mheán na Gaeilge, cuireann sé seo daoine ar an eolas gur féidir leo bheith ag plé le duine faoi leith san eagraíocht trí mheán na Gaeilge agus spreagfar úsáid na Gaeilge mar gheall air.
- Ba chóir go mbeadh dhá ainm fearainn in úsáid as Gaeilge agus as Béarla. Is féidir na seoltaí a cheangal agus bheadh an sprioc chéanna ag an dá ríomhphost. Mar shampla, d'fhéadfaí eolas@ainmeagraíochta.ie agus info@nameoforganisation.ie a úsáid.

SCAIRTEANNA GUTHÁIN

- Nuair a théann scairteanna gutháin a thagann isteach chuig oifig Ombudsman do Leanaí chuig lasc-chlár go huathoibríoch, ba chóir go mbeadh roghanna as Gaeilge ar fáil mar an chéad rogha.
- Ba chóir go dtabharfar leagan Gaeilge d'ainm na heagraíochtaí nuair a fhreagraítear scairt guthán.
- Ba chóir go mbeidh an fáilteoir i ngach oifig aitheanta mar phost a bhfuil Gaeilge mar rianachas. Tá an fáilteoir mar chéad phríomhtheagmhála leis an bpobal agus mar sin caithfidh Gaeilge a bheith acu chun déileáil leis an bpobal i gceart. Mura bhfuil Gaeilge ag an bhfáilteoir beidh drogall ag an gcainteoir Gaeilge seirbhísí trí Ghaeilge a iarraidh amach anseo, mar go mbeidh sé inghlactha dóibh nach bhfuil seirbhís Ghaeilge ar fáil.

INIÚCHADH SOCHTHEANGEOLAÍOCHTA

- Ba chóir do Ombudsman do Leanaí iniúchadh sochtheangeolaíochta a dhéanamh roimh aon ghníomh a d'fhéadfadh droch-tionchar a imirt ar phobal na Gaeilge (ar nós polasaithe a dhréachtú, cinntí a dhéanamh, buiséad a chruthú, srl.)
- Caithfear na rudaí seo a leanas agus eile a thógáil san áireamh in aon iniúchadh sochtheangeolaíochta: Airteagail 8 i mBunreacht na hÉireann; Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003; an Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge; Acht na Gaeltachta 2012; Plean Gníomhaíochta 2018 – 2022 an Rialtais don Ghaeilge.

MONATÓIREACHT AGUS ATHBHREITHNIÚ

- Ba chóir go mbeadh Bainisteoir Sinsearach ag déanamh monatóireachta rialta (ar bhonn míosúil ar a laghad) ar chur i bhfeidhm na scéime. Ba chóir taifead a choinneáil ar gach uair a iarrtar seirbhís as Gaeilge agus cén saghas seirbhís atá lorgaítear. Ba chóir taifid a dhéanamh ar cé mhéad uair a dhéantar tairiscint ghníomhach ar sheirbhísí ar fáil as Gaeilge chomh maith.
- Ba chóir d'oifig Ombudsman do Leanaí leithscéal scríofa a ghabháil le haon chustaiméir nach bhfaigheann seirbhís trí Ghaeilge nuair a lorgaíonn siad í.

CUSTAIMÉIRÍ

- I measc na gcustaiméirí/úsáideoirí seirbhísí Ombudsman do Leanaí tá an tAire Leanaí agus Gnóthaí Óige, comhaltaí eile den Oireachtas, ionadaithe poiblí áitiúla, an pobal, oibrithe in oifig Ombudsman do Leanaí, comhlachtaí poiblí eile, daoine aonair agus cuideachtaí a bhfuil caidreamh díreach gnó ag Ombudsman do Leanaí leo, ranna rialtais, comhlachtaí poiblí, an tAontas Eorpach, comhlachtaí trasteorainn, eagraíochtaí idirnáisiúnta, na meáin, agus grúpaí deonacha a bhíonn i dteagmháil le Ombudsman do Leanaí mar gheall ar a shainleasanna agus a n-ábhar inní. Tá cuid de na custaiméirí sin ina chainteoirí Gaeilge agus caithfear aitheantas a thabhairt dá gcearta daonna trí sheirbhísí a chur ar fáil trí Ghaeilge dóibh nuair a iarrann siad sin.

COMHARTHAÍOCHT

- Ba chóir iniúchadh a dhéanamh ar chomharthaíocht in Oifig Ombudsman do Leanaí agus cinntiú go bhfuil an comharthaíocht ag cloí le hIonstraim Reachtúil Uimh. 391 de 2008.

FÓGRAÍOCHT

Ba chóir go mbeidh aon fhógra a chuirfidh Ombudsman do Leanaí chun cinn sna meáin chumarsáide nó in áit phoiblí dátheangach ar a laghad nó i nGaeilge amháin.

ATEANGAIREACHT

Caithfear a chinntiú go bhfuil córas ateangaireacht ar fáil gan ceist do pháistí á thógáil trí Ghaeilge, mar nach bhfuil Béarla ag na páistí. Is ar bhonn cearta daonna a chaithfear seo a chinntiú, go háirithe má tá ábhar dáiríre le plé leo. Ní cóir go mbeidh costas mar bhac ar seo, is ceart bunúsach ag gach saoránach an chéad teanga oifigiúil a úsáid in institiúidí an stáit agus tá ceart ann go dtuigeann daoine nach bhfuil Béarla acu an teachtaireacht a thuiscint, mar sin tá gá córas ateangaireacht a chur ar fáil gan ceist agus é a ghlacadh mar chostas riaracháin cosúil le aon chostas eile.

STRAITÉIS MAIDIR LE PÁISTÍ A THÓGÁIL LE GAEILGE

Tá gá go mbeidh Straitéis ann maidir le páistí a thógáil le Gaeilge. B'fhiú an Straitéis seo a bheith bunaithe ar an Straitéis 'I dTreo Plean Straitéiseach don Ghaeilge mar Theanga Clainne' <http://www.glornangael.ie/wp-content/uploads/2016/10/An-Strait%C3%A9is-Teaghlach.pdf>. Deir sé sa Straitéis 'I sochaí an lae inniu – le huileláithreachas na meán cumarsáide agus uileghabhálachas na ngréasán sóisialta lena mbaineann muid – ba dheacair teacht ar aon teaghlach go bhféadfaí a rá fúthu gur teaghlach aonteangach Gaeilge iad.' Tá gá mar sin a chinntiú mar thosaíocht go mbeidh sé thar a bheith éasca, chomh héasca céanna le teaghlach

aonteangacha Béarla na páistí a thógáil trí Ghaeilge sa Ghaeltacht agus fiú amháin amháin taobh amuigh di. Beidh gá le hathrú meon, agus acmhainní a chur ina treo lena seo a chinntiú.

Tá gá go mbeidh coiste idir-rannach ann ina mbeidh an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige, Roinn Chultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta, an Roinn Oideachais agus Scileanna, agus an Roinn Sláinte, chomh maith le háisíneachtaí ar nós Tusla, Ombudsman do Leanaí, FSS, COGG, Tuismitheoirí na Gaeltachta agus Glór na nGael ag cur an Straitéis i bhfeidhm agus ag déanamh monatóireacht ar cur i bhfeidhm na Straitéise. Beadh gá le cruinnithe míosúla chun é seo a bhaint amach. Is ar ábhar práinne a chaithfear an Straitéis seo a chruthú agus a chur i bhfeidhm. De réir Tuairisc 'Iníúchadh ar cumas dátheangach – An sealbhú teanga i measc ghlúin óg na Gaeltachta' deir sé

'léirítear sa taighde seo go sonrach go bhfuil cumas éagothrom ag formhór mór na ndaltaí dátheangacha ina dhá dteanga. An dátheangachas éagothrom nó an dátheangachas ceannasach an gnás. Is é an Béarla a dteanga cheannasach ó tharla gurb é an teanga is cumasaí acu é. Is í an Ghaeilge an teanga is laige nó an teanga lag atá ag formhór na ndaltaí. Tá eiseamláir shoiléir i gceist den dátheangachas ceannasach i gcás na mórtheanga agus den dátheangachas dealaitheach i gcás na mionteanga. Is lú go mór cumas na bpáistí sa Ghaeilge ná an cumas a bheadh ag cainteoir aonteangach, agus is féidir Gaeilge laghdaithe a thabhairt ar Ghaeilge na ndaltaí. Is mó an tionchar teangeolaíochta a imríonn a dteanga cheannasach, an Béarla, ar a dteanga lag, an Ghaeilge, ná an tionchar a imríonn an Ghaeilge ar a gcuid Béarla. Ó thaobh na teangeolaíochta foirmiúla de, is sa teanga is mó cumas atá acu, an Béarla, is fearr a fheidhmíonn formhór na ndaltaí.'

Rud a léiríonn go gcaithfidh Ombudsman do Leanaí cosaint a thabhairt don mhionteanga (Gaeilge) ón teanga cheannasach (Béarla) i ngach bealach gur féidir.

I Tuairisc 'NUASHONRÚ AR AN STAIDÉAR CUIMSITHEACH TEANGEOLAÍOCH AR ÚSÁID NA GAEILGE SA GHAELTACHT: 2006–2011' deir sé

'I gcás na dtoghrann Gaeltachta is mó feidhme Gaeilge dá bhfuil againn, maireann tuismitheoirí agus seantuismitheoirí na nGaeilgeoirí óga i gceantair Chatagóir A ach maireann a gclann agus a ngarchlann i ngréasáin cheantair atá ar aon dul le Catagóirí B agus C. Is ionann an chomparáid seo agus fianaise shoiléir ar an aistriú teanga i measc an phobail ó Ghaeilge go Béarla a bheith á chur i gcrích go tréan i gCatagóir A na Gaeltachta. Faoi réir na gcúinsí reatha seo, tiocfaidh ceannas sóisialta an Bhéarla chun cinn i ngach ceantar sa Ghaeltacht taobh istigh d'achar gearr blianta. De réir threocht na fianaise seo, is é is dócháil nach mairfidh aon cheantar Gaeltachta, mar a thuigtear go sóisialta agus go cultúrtha í, níos faide ná tréimhse deich mbliana ag an bpointe seo.'

GNÍOMHAÍOCHTAÍ EILE

- Caithfear a chinntiú gach oibrí atá ag obair sa Ghaeltacht nó ag plé leis an Ghaeltacht líofa sa Ghaeilge. Is ar ábhar práinne a chaithfear é seo a dhéanamh.
- Deireann Airteagail 2 de Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe um Chearta an Linbh 'Tabharfaidh Stát-Pháirtithe aird ar agus cinnteoidh siad na cearta atá curtha síos sa Choinbhinsiún seo do gach leanbh atá faoina ndlínse gan leatrom d'aon chineál a dhéanamh maidir le cine, dath, gnéas, **teanga**, creideamh, tuairim pholaitíochta nó tuairim eile, bunadh náisiúnta, eitneach nó sóisialach, maoin, míchumas, breith nó stádas eile an linbh nó a thuismitheoirí nó a chaomhnóra dhleathaigh.' Faraor de bharr ganntanas seirbhísí stáit atá ar fáil as Gaeilge tá idirdhealú rialta á dhéanamh ar dhaoine óga a iarann seirbhísí as Gaeilge. Tá gá mar sin iníúchadh a dhéanamh i gcomhar leis an gCoimisinéir Teanga ar na seirbhísí stáit a bhfuil an méid is mó éileamh orthu ag daoine óga nach bhfuil ar fáil as Gaeilge agus dul i dteagmháil leis na comhlachtaí poiblí sin le cinntiú go mbeidh na seirbhísí sin ar fáil ó seo amach. Is gá é seo a chinntiú ach go háirithe do sheirbhísí stáit a bhfuil dírithe ar phobal na Gaeltachta.

- Ina measc na seirbhísí a ba chóir a thógáil san áireamh na seirbhísí sláinte (comharthaíocht agus eolas faoi chúrsaí sláinte, spunout.ie, srl.), oideachas trí mheán na Gaeilge (áit a bhfuil 8% ag fáil an t-oideachas sin, cé go bhfuil 23% ag iarraidh é, de réir an ESRI, rud a chiallaíonn go bhfuil an stát ag teipthe ar 15% na daoine óga), comharthaíocht sna páirceanna spraoi, tacaíocht do riachtanais speisialta, Tusla nach bhfuil ag cur an cúrsa 'Children First' ar fáil as Gaeilge, leabharlainne (níos mó leabhair as Gaeilge ar fáil ann, go háirithe sna Gaeltachtaí).
- Caithfear a chinntiú go bhfuil aon seirbhís seachfhoinsithe a bheidh an pobal á úsáid go mbeidh seirbhís Ghaeilge ar fáil dóibh agus go bhfuil sé tugtha ar bhonn tairiscint ghníomhach.

CONCLÚID

Ba chóir go mbeidh an Ombudsman do Leanaí in ann seirbhís shásúil a chur ar fáil do phobal na Gaeilge má cuirtear na moltaí thuas san áireamh sa scéim teanga á chur le chéile.

Is gá a chuimhneamh agus an Scéim Teanga á dréachtú go mbeidh Acht Teanga nua ag teacht isteach a bheidh bunaithe ar chaighdeán seachas scéimeanna. Tá gá don Ombudsman ullmhú i dtreo na caighdeán agus an Scéim Teanga nua seo á dhréachtú. Mar a dúirt an Coimisinéir Teanga os comhair an Chomhchoiste na Gaeilge, na Gaeltachta agus na nOileán ar an 21 Bealtaine, 2019 'Ó thaobh scéimeanna teanga, an rud atá ráite agam ná gur cheart go mbeadh aon scéim teanga nua atá á dhaingniú ag an Aire eolach go bhfuil an caighdeán ag teacht, chomh fada is atá muid ag fanacht air. Má tá scéim teanga nua á aontú, ba chóir go dtuigtear agus go nglacfar leis go gcaithfidh sé a bheith ag dul i dtreo na gcaighdeán... De bharr sin, nuair atá scéim teanga á dhaingniú le comhlachtaí, ba chóir go mbeadh an Roinn ag rá leo go bhfuil caighdeán ar an mbealach, go mbeidh nithe sa gcaighdeán i gcomhair seirbhísí idirghníomhacha, mar sin, chomh fada is atá muid ag fanacht air sin, bíodh sé sa scéim teanga.'

Tá Conradh na Gaeilge ar fáil i gcónaí má tá aon ghné den aighneacht seo le plé.